

Spelen met water en zand

HANNEKE MESTERS

In 1998 werd er bij bezoekerscentrum Het Zandspoor in Schoorl een educatieve tuin aangelegd. Voorafgaand daaraan was er een degelijke studie verricht om te bepalen welke speelse en leerzame onderdelen daar het beste een plaats konden krijgen. Reden om eens een kijkje te gaan nemen.

Mijn spelen is leren, mijn leren is spelen', heeft een onderwijs-hervormer ooit gezegd. En gespeeld mag er worden in de educatieve buitentuin van bezoekerscentrum het Zandspoor. Er zijn altijd wel kinderen bezig hier, zeggen de bewoners uit de omgeving. Slenterend door het mulle zand van deze pas ontworpen en opnieuw ingerichte kinderspeleplek, stap ik haast ongemerkt in gedachten een andere tijd en plaats binnen. Het is 1965, ik ben negen jaar en ik voel weer het hete duinzand branden onder mijn blote voeten, ik ruik de geur van het hout waarvan de klimrekken gemaakt zijn en ik hoor mijn zusje huilen omdat ze op een dennenappel is gaan staan. Jeugdherinneringen aan de speelplaats in Meijndel het duingebied uit mijn kindertijd, waar ook houten speeltoestellen en een handwaterpomp stonden. Soms lijkt het wel alsof de meest simpele dingen als het ware opnieuw moeten worden uitgevonden, om weer opnieuw in de mode te raken, want nu loop ik hier waarachtig in een moderne versie van een soortgelijke tuin rond.

Aan het ontwerp van deze tuin is, zoals gezegd, een uitgebreide studie vooraf gegaan, waarbij zoals de studie zelf meldt: 'er vanuit diverse invalshoeken gekeken is hoe de buitenruimte van een bezoekerscentrum zo kan worden ingericht, dat hij uitdaagt tot allerlei activiteiten en hoe deze inrichting de terreineigenschappen beleefbaar maakt'.

Omdat deze studie werd gefinancierd uit een subsidie van de rijksoverheid, was de eis gesteld dat de resultaten en ervaringen ook voor anderen bruikbaar moesten zijn. Wenda Stoffels, landschapsarchitect, heeft de uitgangspunten, keuzes, ideeën en voorzieningen beschreven in een ideeënboek: 'Spelen met de natuur in de kustzone'. Vooral het algemene deel van dit rapport is bruikbaar voor elk ander centrum met een soortgelijke buitenruimte. Hoewel het op de kust gericht is, staan er zeker ook richtlijnen in die bruikbaar zijn voor centra in andere natuurgebieden of in parkachtige gebieden, zoals de stedelijke natuur- en milieueducatieve centra.

Dit deel beschrijft hoe kinderen van verschillende leeftijdscategorieën naar natuur kijken en wat ze van zo'n plek verwachten. Hierbij is gebruik gemaakt van de expertise van Marjan Margadant, die veel onderzoek heeft gedaan naar wat zij de natuurbeelden van kinderen noemt. In al haar onderzoeken heeft zij ook vooral kinderen zelf geobserveerd en bevraagd. Ook hier is dit weer gebeurd. Kinderen van 10 tot 12 jaar en hun leraar kregen een middag de gelegenheid te vertellen hoe ze nu op het buitenterrein speelden (voor de herinrichting) en wat hun wensen voor het nieuwe terrein waren.

Opmerkelijke en minder opmerkelijke uitspraken en wensen werden genoteerd: geen pretpark, ruig kunnen spelen, hutten bouwen, intrigerend, graag een beetje sprookjesachtig, spannend en uitdagend.

Een uitdrukkelijke wens van de staf van Het Zandspoor was de mogelijkheid om in buitenruimte in levende lijve onderwerpen te tonen, die in de vaste tentoonstelling binnen worden behandeld. Het gaat dan om water dat omhoog kwelt, de bijzondere vegetatie, het steile reliëf ter plaatse en de duinvorming.

Een mannetje van de mens verdedigt het nest tegen de fotograaf. In de duintuin van Het Zandspoor kunnen mannen weer jongens zijn (foto: Corina de Feijter).

Niets is leuker dan echt duinwater uit een ouderwetse handpomp (foto: Corina de Feijter).

Verder moest er de mogelijkheid zijn om met kinderen materiaal te verzamelen dat binnen met de kinderen bekeken kan worden. Natuurlijk kun je niet zomaar beginnen om hier en daar wat speelse elementen neer te zetten. Zo is er bewust rekening gehouden met het scheiden van de rustige en de wat meer actieve onderdelen. De voorzieningen voor de allerkleinsten, de kleuters, zijn in de nabije omgeving van het centrum geplaatst. Die voor oudere kinderen wat verder weg. Er is rekening gehouden met veiligheidsaspecten en met de inpassing in het terrein zelf. Daarbij zijn de wat kwetsbaarder terreindelen, zoals een vochtig berkenbosje met waardevolle ondergroei, gespaard.

Het Zandspoor is een van de kleinere bezoekerscentra langs de Noord-Hollandse kust. Toch werden hier in 1997 maar liefst honderdduizend bezoekers geregistreerd. De vaste tentoonstelling is wat verouderd maar biedt de bezoekers samen met de diaserie en de informatiebalie een snel overzicht van wat er hier in dit duingebied zoal te beleven en te zien valt (foto: Hanneke Meesters).

Maar wat is er nu uiteindelijk gerealiseerd in het terrein? Het centrale deel bestaat uit een grote natuurlijk gevormde zandbak waarin ook gegraven mag worden. Er doorheen loopt een zandtransporttreintje – Het 'Zandspoortje' dat uitgevoerd is in de vorm van een houten monorail waarover houten kiepbakjes geschoven kunnen worden. Op sommige plaatsen kunnen de bakjes – vol zand – leeg gekiept worden. Dit verwijst naar de geschiedenis van deze plek waar in 1937 een heel duinmassief werd afgegraven om zand te winnen. Dit zand is onder meer naar Amsterdam vervoerd om er het Rokin mee te dempen. Binnenin het centrum zijn daarvan nog in de expositie nog historische foto's te zien en staat er

een wagon van het treintje. Een deel van het schone duinzand werd zelfs naar Engeland getransporteerd, waar er glaswerk van gemaakt werd. Zo wordt de koppeling tussen verleden en heden, binnen zowel als buiten aangekaart.

Vanwege de afgravingen is de binnenduintrand hier heel steil. Deze plek is daarom bekend om zijn klimduin. Hierop is een spannende variant bedacht. Vanuit de speelplaats kunnen de kinderen via een klimtouw tegen de steile duinwand opklimmen. Eenmaal boven heb je een fantastisch uitzicht over het vlakke polderland van Noord-Holland.

Van nature kwelt er vanuit de binnenduintrand altijd water op. Dit wordt verbeeld door een handpomp waarmee water in een houten goten stelsel kan worden gepompt. Daarnaast staat een pomp die werkt op zonne-energie. Via een zonnepaneel dat boven op een dode boomstam gemonteerd is, wordt deze energie opgevangen en omgezet in pompkracht. Hier kan dan de relatie gelegd worden met de warmte die je voelt als je op een warme dag je hand op het duinzand legt; die energie wordt hier goed benut.

Voor de kleine kinderen is er aangehaakt bij de fantasiewereld, het magisch denken, dat bij de leeftijd hoort. Er ligt een boomstamrups en langs het pad staan 'zandvretertjes'. Deze boomtrollen, zo noem ik ze maar voor het gemak, raken met hun warrige kruinen niet verder dan tot borsthoogte bij een volwassene. Maar als je vier bent en een krappe meter lang, dan kijken ze vorsend op je neer.

Vorsend kijkt ook de boswachter die me in zijn groene loden jas bij de deur van het centrum welkom heet. Nieuw beleid van Staatsbosbeheer? Neë, het blijkt gelukkig een afgedwaalde nazaat van Madame Tussaud te zijn.

Dit centrum is een van de kleinere bezoekerscentra langs de Noord-Hollandse kust. Toch werden hier in 1997 maar liefst honderdduizend bezoekers geregistreerd. De vaste tentoonstelling is wat verouderd maar biedt de bezoekers samen met de diaserie en de informatiebalie een snel overzicht van wat er hier in dit duingebied zoal te beleven en te zien valt. Uiteraard is daar recentelijk informatie over de kerf aan toegevoegd. Want deze unieke, door de mens gegraven duindoornbraak ligt in hun achtertuin. Over de kerf is al genoeg gezegd, daar kun je bij een bezoek aan dit gebied momenteel eigenlijk niet omheen. Vooraf of achteraf moet u dan wel even de video erover bekijken in dit centrum. In negen minuten wordt op de speelse en instructieve manier van kindertelevisieserie 't Klokhuis verrassend beeldend uitgelegd hoe dat nu zit met die kerf. Waarbij een hoofdrol is weggelegd voor boswachter Frans Nieuwenhuizen.

Bij het weggaan breekt de zon door en zijn er nog steeds kinderen met druk doende met zand en water. Het is prettig om te zien dat sommige dingen in wezen nooit veranderen.

Bezoekerscentrum 'Het Zandspoor'

Oorsprongweg 1
1871 HA Schoorl
072-5093352

Openingstijden
Dinsdag, woensdag en donderdag van 9.00 tot 17.00 uur
Zaterdag en zondag van 10.00 tot 17.00 uur
Dit geldt ook voor: tweede kerst- paas- en pinksterdag en hemelvaartdag.

